HAC VE UMRENİN FARZ OLUŞU, FARZ OLMASININ ŞARTLARI İLE HACDA VEKÂLET

[Türkçe]

شروط وجوب الحج والعمرة والإنابة في الحج

[باللغة التركية]

Muhammed Şahin

محمد بن مسلم شاهين

Tetkik: Ümmü Nebil

مراجعة: أم نبيل

Rabva Semti İslâmî Dâvet Bürosu-Riyad

المكتب التعاوني للدعوة وتوعية الجاليات بالربوة بمدينة الرياض

1429 - 2008

islamhouse.com

بسم الله الرحمن الرحيم

Haccın Farz Oluşu:

Hac, sözlükte kasdetmek demektir.[1] Daha sonra şer'î ve örfî bakımdan Allah Teâlâ'nın evini ziyâret ve oraya gitmek hakkında kullanılmaya başlanmıştır. O bakımdan bu kelime mutlak olarak kullanıldığı takdirde ancak bu özel türden olan kasıt anlaşılır. Çünkü meşrû olan ve çokça görülen kasıt budur.[2]

Şeriatte hac, özel zamanlarda, özel mekanlarda, özel kişi tarafından[3] yapılan özel fiillerin[4] adıdır. Hac, İslâm'ın üzerinde yükseldiği beş esastan birisidir. Haccın farz oluşunun asıl dayanağı kitab, sünnet ve icmadır.

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[... | } ~ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًاۚ وَمَن كَفَرَ © ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾ Z [سورة آل عمران من الآية: ٩٧]

" Yoluna gücü yetenlerin, o Evi (Beytullah'ı) haccetmesi, Allah'ın, insanlar üzerindeki bir hakkıdır. Artık kim (haccın farziyetini) inkar ederse, **ş**üphesiz ki Allah, âlemlere muhtaç de**ğ**ildir."[5]

Peygamber -sallallahu aleyhi vesellem- de bu konuda şöyle buyurmuştur:

((بُنِيَ الْإِسْلاَمُ عَلَى خَمْسَةٍ: عَلَى أَنْ يُوَحَّدَ اللهُ- وَفِي رِوَايَةٍ عَلَى خَمْسٍ- شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلاَةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصِيَامِ رَمَضَانَ، وَالْحَجِّ. فَقَالَ رَجُلٌ: اَلْحَجِّ، وَصِيَامِ رَمَضَانَ، قَالَ: لاَ، صِيَامِ رَمَضَانَ وَالْحَجِّ، هَكَذَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ r .)) [متفق عليه واللفظ لمسلم]

"**İ**slâm, be**ş** **ş**ey üzerine binâ edilmi**ş**tir:Allah'**ı** birlemek (tevhîd), -başka bir rivâyette- Allah'tan ba**ş**ka hakkıyla ibâdete lâyık hiçbir ilâhın

[1] İbnu'l-Esîr, en-Nihâye, I, 340

[2] İbn Teymiyye, Şerhu'l-Umde fi Beyani Menâsiki'l-Hacci ve'l-Umra, I, 75; Ayrıca bk. el-Misbahu'l-Munîr, I, 121

[3] Bu tanım İbn Bâz'ın, Allah ona rahmet etsin Buluğu'l-Meram Şerhi'ndeki tarifidir.

[4] İbn Kudame, el-Muğni, V, 5

[5] Âl-i İmran Sûresi: 97

olmadığına ve Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şâhitlik etmek, namazı (dosdoğru) kılmak, zekâtı (hak edene) vermek,Ramazan orucunu tutmak ve haccetmektir.

Bir adam: Haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak şeklinde değil midir? Diye sordu.

(İbn-i Ömer): Hayır.Ramazan orucunu tutmak ve haccetmek şeklindedir. Zirâ ben, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i böyle derken işittim, demiştir."[1]

Yine bir başka hadisinde şöyle buyurmuştur:

((أَيُّهَا النَّاسُ! قَدْ فَرَضَ اللهُ عَلَيْكُمْ الْـحَجَّ، فَحُجُّوا...)) [رواه مسلم]

“Ey insanlar! Şüphesiz Allah Teâlâ haccı size farz kıldı. O halde haccedin.”[2]

Ümmet de gücü yeten kimsenin hayatta bir defa haccetmesinin farz olduğunu icma ile kabul etmiş bulunmaktadır.[3]

Umrenin Farz Oluşu:

Umre sözlükte ziyaret etmek demektir. Şer’î bir terim olarak ihram, tavaf, sa’y ve saçları kökünden kazıtmak ya da kısaltmak, sonra da ihramdan çıkmak suretiyle özel bir şekilde Beyt-i Atik’i (eski evi Kâbe’yi) ziyaret etmektir.

Sahih olan haccın farz olduğu kimseler hakkında da umrenin de farz oluşudur. Çünkü Ömer b. Hattab'ın -Allah ondan râzı olsun- rivayet ettiği hadiste Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-’in Cebrail -aleyhisselam-’a sorduğu soru üzerine şu cevabı verdiği sâbittir:

((الإسـلام أن تـشهد أن لا إلـه إلا الله وأن محمـدا رسـول الله وأن تقـيم الـصلاة وتـؤتي الزكاة وتحج وتعتمر وتغتسل من الجنابة وأن تتم الوضـوء وتـصوم رمـضان .)) [رواه الـدارقطني والبيهقي وإسناده صحيح]

“...İslâm, Allah’tan başka hakkıyla ibâdete lâyık hiçbir ilâhın olmadığına ve Muhammed’in, Allah’ın elçisi olduğuna şehâdet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, hac ve umre yapman, cünuplükten dolayı gusletmen, tam anlamıyla abdest alman ve Ramazan ayında oruç tutmandır.”[4]

---

[1] Buhâri ve Müslim rivâyet etmişlerdir.Lafız, Müslim'e âittir.

[2] Müslim, II, 975

[3] İbn Kudâme, el-Muğni, V, 6

[4] Hadisi Darakutnî II, 283’te; rivayet etmiş ve isnadı sabit ve sahihtir demiştir. Beyhakî, IV, 350

Âişe -Allah ondan râzı olsun- de Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e şöyle sormuştur:

((هَلْ عَلَى النِّسَاءِ مِنْ جِهَادٍ؟ قَالَ: نَعَمْ عَلَيْهِنَّ جِهَادٌ لَا قِتَالَ فِيهِ: الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ.)) [رواه أحمد وابن ماجه وصححه الألباني]

"Ey Allah'ın Rasûlü! Kadınların üzerine de farz olan cihad var mıdır?"

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-:

"Evet, onların da üzerine farz olan ama içerisinde savaşma ve çarpışmanın olmadığı bir cihad vardır: O da hac ve umredir."[1]

Ebu Razîn'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelerek şöyle demiştir:

((يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ أَبِي شَيْخٌ كَبِيرٌ، لَا يَسْتَطِيعُ الْحَجَّ وَلَا الْعُمْرَةَ وَلَا الظَّعْنَ. قَالَ: حُجَّ عَنْ أَبِيكَ وَاعْتَمِرْ.)) [رواه أصحاب السنن وصححه الألباني]

"Ey Allah'ın Rasûlü! Benim babam oldukça yaşlı bir kimsedir. Ne haccedebilir, ne umre yapabilir, ne de bineğin sırtında durabilir", dedi.

Bunun üzerine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ona şöyle buyurdu:

- Babanın yerine sen hac ve umre yap."[2]

İbn-i Ömer de -Allah ondan ve babasından râzı olsun- şöyle demiştir:

"Üzerinde bir hac ve umre yükümlülüğü bulunmayan hiç kimse yoktur."[3]

İşte şer'î delillerin gösterdiği şekilde doğru olan budur Umre de tıpkı hac gibi bir farzdır ve kendisine haccın farz olduğu kimse üzerinde hayatta bir defa umre yapmak farzdır. Ömer, İbn-i Abbas, Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Ömer, Câbir b. Abdullah ve onların dışında daha başka sahâbenin sözlerinden anlaşılan mana budur.[4]

---

[1] İbn Mace ve İmam Ahmed, Müsned, VI, 156; el-Elbani, Sahihu İbn Mace, II, 151'de sahih olduğunu belirtmiştir.

[2] Hadisi Sünen sahibleri rivayet etmiş olup, büyük ilim adamı el-Elbani: Sahihtir demiştir. Ayrıca bk. Sahihu'n-Nesai, II, 556; Sahihu Ebi Davud, I, 341; Sahihu İbn Mace, II, 152; Sahihu't-Tirmizi, I, 275

[3] Buhari -Fethu'l-Bari ile birlikte- III, 597

[4] Bk. İbn Kudame, el-Muğni, V, 13; İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 88-98; Fethu'l-Bari, III, 597; İbn Teymiye, Fetâvâ, VI, 256

Hac ve umre ömürde bir defa farzdır. Çünkü İbn-i Abbas'ın -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet ettiği hadise göre, Akra' b. Hâbis -Allah ondan râzı olsun-, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e:

((...أَفِي كُلِّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللهِ؟ فَقَالَ: لَوْ قُلْتُهَا لَوَجَبَتْ، وَلَوْ وَجَبَتْ لَمْ تَعْمَلُوا بِهَا، وَلَمْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْمَلُوا بِهَا، الْحَجُّ مَرَّةٌ، فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ.)) [رواه أبو داود والنسائي وابن ماجه وأحمد وصححه الألباني]

"Ey Allah'ın Rasûlü! Hac her sene mi yoksa ömürde bir defa mı farzdır? diye sordu.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Hayır, ömürde bir defa farzdır.Kim bundan fazla yaparsa, o nâfiledir."[1]

Hac ve Umrenin Farz Olmasının Şartları:

Hac ve umre beş şartın bulunması halinde farz olur.[2]

Birincisi: Müslüman olmaktır. Çünkü Allah Allah şöyle buyurmuştur:

8 7 6 5 4 3 2 1 0 / [

[سورة التوبة من الآية: ٢٨] Z ... ; : 9

"Ey îmân edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra artık onlar Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar." [3]

Ayrıca böyle bir iş yapmaları sahih değildir. Sahih olmayan bir şeyin farz olması da imkansızdır.

Bir diğer delil, Ebu Hureyre'nin -Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiği şu hadistir:

((بَعَثَنِي أَبُو بَكْرٍ فِي تِلْكَ الْحَجَّةِ فِي مُؤَذِّنِينَ يَوْمَ النَّحْرِ نُؤَذِّنُ بِمِنًى أَنْ لَا يَحُجَّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ وَلَا يَطُوفَ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ.)) [رواه البخاري ومسلم]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Veda haccından önce Ebu Bekir'i hac emiri olarak tayin ettiği hac esnasında beni de kurban

---

[1] Ebu Davud, Nesai, İbn Mace, Ahmed ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani Sahihu Ebi Davud I, 324; Sahihu'n-Nesai, II, 556 ve Sahihu İbn Mace, II, 148'de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

[2] Bk. İbn Kudame, el-Muğni, V, 6; İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 113

[3] Tevbe Sûresi: 28

bayramı birinci gününde insanlara şu ilanı yapmak üzere gönderdiği kimseler arasında gönderdi:

- Artık bu seneden sonra hiçbir müşrik haccedemeyecek ve Beytullah'ı çırılçıplak tavaf edemeyecektir."[1]

İkincisi: Akıllı olmak. Diğer ibâdetlerde olduğu gibi -aklı başına gelinceye kadar- deli olana hac da, umre de farz değildir.Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلاثَةٍ: عَنِ الْمَجْنُونِ الْمَغْلُوبِ عَلَى عَقْلِهِ حَتَّى يَفِيقَ، وَعَنْ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنْ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ.)) [رواه أصحاب السنة وأحمد وغيره وصححه الألباني في غرواء الغليل]

"Kalem üç kişiden kaldırılmıştır. (Onlara sorumluluk yoktur.) Aklı başından gitmiş deli ayıkıncaya kadar, uyuyan uyanıncaya kadar, küçük çocuk da ergenlik çağına gelinceye kadar."[2]

Üçüncüsü: Bâliğ olmak. Az önce geçen hadis gereğince, ergenlik yaşına gelinceye kadar küçük çocuğa hac farz değildir. Bununla birlikte küçük çocuk hac yapacak olursa, haccı sahihtir, fakat farz olan haccın yerini tutmaz. Çünkü İbn-i Abbas'ın rivâyet ettiği hadise göre bir kadın küçük bir çocuğu kaldırıp Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e göstermiş ve:

((يَا رَسُولَ اللهِ! أَلِهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ وَلَكِ أَجْرٌ.))

"Ey Allah'ın elçisi! Bunun haccı olur mu? diye sorunca, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

- Evet, senin için de ecir vardır."[3]

Yine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((أَيُّمَا غُلَامٍ حَجَّ بِهِ أَهْلُهُ ثُمَّ بَلَغَ فَعَلَيْهِ حَجَّةٌ أُخْرَى.)) [رواه الشافعي والبيهقي والحاكم وإسناده صحيح]

"Herhangi bir çocuk âilesiyle birlikte hacceder, sonra ergenlik yaşına gelirse, onun bir defa daha haccetmesi gerekir."[1]

[1] Buhari -Fethu'l-Bari ile-, III, 483; Lafız kendisinin olmak üzere Müslim, II, 982; Ayrıca bk. Nevevî Şerhi, IX, 115

[2] Bu hadisi Sünen sahibleri ile Ahmed ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Irvau'l-Ğalil, II, 4-7

[3] Muslim, II, 974. es-Saib b. Yezid (r.a)'dan şöyle dediği nakledilmiştir: "Ben henüz yedi yaşında iken Rasûlullah (s.a) ile birlikte hacca götürüldüm." Buhari -Fethu'l-Bari ile-, IV, 71

Dördüncüsü: Tam hür olmak. Köleye haccetmesi farz değildir. Bununla birlikte haccedecek olursa haccı sahihtir, fakat farz olan haccın yerini tutmaz. Çünkü İbn-i Abbas'ın rivayet ettiği hadiste Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((… وأيما عبد حج ثم عتق فعليه حجة أخرى.)) [رواه الشافعي والبيهقي والحاكم وإسناده صحيح]

"...Ve eğer bir köle hacceder, sonra da ona özgürlüğü verilirse onun bir defa daha haccetmesi gerekir."[2]

Beşincisi: Haccetmeye güç yetirebilmek. Hac, Kur'ân'ın nassı, bu hususta çokça varid olmuş sünnetten deliller ve müslümanların icmaı ile ancak oraya gitmeye yol bulabilen kimselere farzdır.[3] Bununla birlikte güç yetiremeyen bir kimse haccedecek olursa, onun bu haccı farz haccın yerine geçer.[4]

Kadına özel bir şart: Beraberinde mahrem bir kimsenin bulunması. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ وَلَا تُسَافِرَنَّ امْرَأَةٌ إِلَّا وَمَعَهَا مَحْرَمٌ. فَقَامَ رَجُلٌ: فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ! اكْتُتِبْتُ فِي غَزْوَةِ كَذَا وَكَذَا وَخَرَجَتْ امْرَأَتِي حَاجَّةً قَالَ: اذْهَبْ فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ.)) [رواه البخاري ومسلم]

"Bir erkek, yabancı bir kadın ile beraberinde bir mahremi bulunmadıkça sakın başbaşa kalmasın. Kadın ancak mahremi ile birlikte yolculuk yapar.

Bir adam kalkarak

- Ey Allah'ın Rasûlü! Benim hanımım haccetmek üzere yola çıktı ve ben de şu şu gazveye katılmak üzere yazıldım, dedi.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Git, hanımınla birlikte haccet."[5]

---

[1] Şafîi, Beyhaki, Hakim ve başkaları rivayet etmiş olup, Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari, IV, 71'de, isnadı sahihtir demiştir. Ayrıca bk. Irvau'l-Ğalil, IV, 156

[2] Şafîi, Beyhaki, Hakim ve başkaları rivayet etmiş olup, Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari, IV, 71'de, isnadı sahihtir demiştir. Ayrıca bk. Irvau'l-Ğalil, IV, 156

[3] İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 124

[4] Güç yetirebilme kavramı için bk. Edvâu'l-Beyân, V, 75-98; İbn Kudame, el-Muğnî, V, 7-14; İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 124-130; el-Fetava'l-İslamiyye, II, 187

[5] Buhari -Fethu'l-Bari ile-, VI, 143; Müslim, III, 978

Buna göre beraberinde kocası ya da mahrem olan bir kişi bulunmadığı sürece kadının hac için yolculuğa çıkması farz değildir, câiz de olmaz.[1] Ancak kadın mahremi olmaksızın haccedecek olursa, bu haccı farz haccın yerine geçer, fakat bununla birlikte günahkâr olur.[2]

Bu şartların hepsini taşıyan bir kimsenin derhal haccetmesi gerekir. Haccını bir sonraki seneye ertelemesi câiz değildir. Çünkü İbni- Abbas -Allah ondan ve babasından râzı olsun- şöyle demiştir:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

((تَعَجَّلُوا إِلَى الْـحَجِّ يَعْنِي الْفَرِيضَةَ؛ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَا يَعْرِضُ لَهُ.))

[رواه أحمد وأبو داود وابن ماجه والحاكم]

"Farz olan haccı kastederek, haccetmekte acele edin. Çünkü sizden biriniz ne ile karşı karşıya kalacağını bilemez."[3]

Böylece Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- hac etmekte acele edip, eli çabuk tutmayı emretmiştir. Emir ise farz oluşunu gerektirir.[4] Bundan dolayı Ömer b. Hattab'ın -Allah ondan râzı olsun- şöyle dediği sabit olmuştur:

"Şu ülkelere birtakım kimseler göndermeyi kararlaştırmak istedim. Onlar imkanı olup da haccetmeyen kimseleri tesbit etsinler ve bu gibi kimseleri cizyeye bağlasınlar. Böyleleri müslüman değillerdir, böyleleri müslüman değillerdir."[5]

Bir diğer rivayette de şöyle dediği nakledilmektedir:

"Genişlik ve imkân bulduğu halde yolu da açık ve serbest olmakla birlikte haccetmeyen bir adam -üç defa tekrar ederek- ister yahudi, ister hristiyan ölsün."[6]

Buna göre bu şartlar bir kimsede bulunacak olursa o kimseye haccetmek farz olur.

---

[1] İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 172

[2] İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 172

[3] Ahmed, I, 14 ile Ebu Davud, İbn Mace ve Hakim sahih olduğunu belirtmiş -Zehebi de bir hususta ona muvafakat etmiştir-, I, 448'de; el-Elbani ise İrvau'l-Ğalil, IV, 168'de ile Sahihu Ebi Davud, I, 325 ve Sahihu İbn Mace, II, 147'de hasen olduğunu belirtmiştir.

[4] Bk. İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 206; İbn Bâz, Mecmuu Fetava fi'l-Hac, V, 243; İbn Kudame, V, 36; Advau'l-Beyan, V, 125

[5] Bu rivayeti Said b. Mansur Sünen'in de rivayet etmiş olup İbn Hacer et-Telhisu'l-Habir'de (Ömer -r.a.-'e mevkuf bir rivayet olarak), II, 223'de sahih olduğunu belirtmiştir.

[6] Beyhaki, es-Sünenu'l-Kübra, IV, 334; İbn Hacer, et-Telhisu'l-Habir, II, 223'de mevkuf bir rivayet olarak sahih olduğunu belirtmektedir.

Bu durumda kişi bizzat haccetme gücüne sahibse haccetmesi farz olur. Eğer bizzat haccetme gücüne sahib değilse iki hal sözkonusudur:

1. Eğer -bu güç yetirememe halinin sona ermesini ve geçici bir hastalığa yakalanıp şifa bulmayı ümit eden hastanın halinde olduğu gibi- iyileşmeyi ümit ediyorsa bizzat haccedebilme gücüne erişinceye kadar haccetmeyi erteler. Eğer bundan önce vefat ederse onun terekesinden (geriye bıraktığı mirasından) onun adına hac yapılır ve günahkâr olmaz.

2. Eğer kendisine haccın farz olduğu kişi, sona ermesi ümit edilemeyen, iyileşmesi beklenmeyen sürekli bir acizlik içerisinde ise -oldukça yaşlı, iyileşme ümidi olmayan kötürüm hasta, bineğe binemeyen kimse gibi- bu kimse kendisi adına hac ve umre yapacak birisini vekil tayin eder.[1]

Hac ve Umrede Vekâlet:

Bineğe binemeyen, binek üzerinde duramayan, binek üzerinde yolculuk yapamayan,iyileşmesi ümit olunamayan hasta gibi şartları tamamlanmakla birlikte bizatihi hac ve umre yapamayan kimsenin kendisi adına hac ve umre yapacak bir vekil tayin etmesi gerekir.[2] Çünkü İbn-i Abbas'ın -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivayet ettiği bir hadise göre Haş'amlılardan bir kadın:

((يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ فَرِيضَةَ اللهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ أَدْرَكَتْ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا، لَا يَثْبُتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ، أَفَأَحُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ.))

"Ey Allah'ın Rasûlü! dedi. Allah'ın kulları üzerine farz **kıldığı** hac yükümlülü**ğü** babamı ya**şı** ilerlemi**ş** bir halde iken gelip buldu. O binek sırtında duramıyor, onun yerine ben hac edeyim mi?

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-:

-Evet, diye buyurdu. Bu olay, Vedâ haccında olmu**ş**tu."[3]

Müslim'in bir rivâyetinde de: "Onun yerine sen haccet."[4] dediği zikredilmektedir.

Ebu Razîn'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelerek şöyle demiştir:

---

[1] Bk. Advau'l-Beyan, V, 93 ve 98; İbn Kudame, el-Muğnî, V, 19 ve 22; İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 183; İbn Useymin, el-Menhac li Muridi'l-Hac ve'l-Umra, s. 52

[2] İbn Kudame, V, 19; İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 133 ve 183; İbn Kasım Haşiyesi, III, 518; Advau'l-Beyan, V, 93; Şerhu'z-Zerkeşi, III, 31

[3] Buhari -Fethu'l-Bari ile birlikte-, III, 378; Müslim, II, 973

[4] Müslim, II, 974

((يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ أَبِي شَيْخٌ كَبِيرٌ، لَا يَسْتَطِيعُ الْحَجَّ وَلَا الْعُمْرَةَ وَلَا الظَّعْنَ. قَالَ: حُجَّ عَنْ أَبِيكَ وَاعْتَمِرْ.)) [رواه أصحاب السنن وصححه الألباني]

“Ey Allah’ın Rasûlü! Benim babam oldukça yaşlı bir kimsedir. Ne haccedebilir, ne umre yapabilir, ne de bineğin sırtında durabilir”, dedi.

Bunun üzerine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ona şöyle buyurdu:

- Babanın yerine sen hac ve umre yap.”[1]

Kendisine haccın farz olduğu kimse haccetmeksizin vefat ederse, geriye bıraktığı maldan kendisi adına hac ve umre yapılmak üzere gereken miktar ayrılır.[2] Çünkü İbn-i Abbas -Allah ondan ve babasından râzı olsun- şöyle demiştir:

"Sinan b. Abdullah el-Cühenî’nin hanımı Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-’e haccetmeden ölen annesi hakkında, kendisi onun adına haccedecek olursa, onun yerine haccı olur mu, diye sorulmasını (birisine) teklif etti.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Evet, O, annesinin boynunda bir borç bulunsaydı onun adına bu borcunu ödeseydi, bu onun ödemesinin yerini tutar mıydı?

(Soruyu soran):

- Evet, dedi.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu

- O halde o da annesinin yerine haccetsin.”[3]

İbn-i Abba'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- şöyle dediği rivayet edilmiştir:

((أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنَّ أُمِّي نَذَرَتْ أَنْ تَحُجَّ فَلَمْ تَحُجَّ حَتَّى مَاتَتْ، أَفَأَحُجُّ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ حُجِّي عَنْهَا، أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكِ دَيْنٌ أَكُنْتِ قَاضِيَةً؟ اقْضُوا اللهَ، فَاللهُ أَحَقُّ بِالْوَفَاءِ.)) [رواه البخاري]

---

[1] Hadisi Sünen sahibleri rivayet etmiş olup, büyük ilim adamı el-Elbani: Sahihtir demiştir. Ayrıca bk. Sahihu’n-Nesai, II, 556; Sahihu Ebi Davud, I, 341; Sahihu İbn Mace, II, 152; Sahihu’t-Tirmizi, I, 275

[2] İbn Kudame, el-Muğni, V, 36, 38 ve 19; İbn Teymiye, Şerhu’l-Umde, I, 183

[3] Müsned, I, 297; Sahihu-İbn Huzeyme, IV, 343; el-Elbani, Sahihu’n-Nesai, II, 559’da senedi sahihtir, demiştir.

"Cüheyne kabilesinden bir kadın, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelerek dedi ki:

- Benim annem haccetmeyi adadı, fakat haccedemeden öldü. Onun yerine ben haccedeyim mi?

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Evet, onun yerine haccet. Eğer annenin üzerinde bir borç bulunsaydı, onu sen öder miydin? diye sordu.

Kadın:

-Evet, deyince, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- O halde alacaklı olanın hakkını verin. Şüphesiz Allah, hakkı ödenmeye en layık olandır."[1]

Bir rivâyette de şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın hakkını ödeyin. Çünkü Allah hakkı ödenmeye en layık olandır."[2]

Yine bir rivâyette belirtildiğine göre bir adam Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelerek şöyle dedi:

((إِنَّ أُخْتِي قَدْ نَذَرَتْ أَنْ تَحُجَّ، وَإِنَّهَا مَاتَتْ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ كَانَ عَلَيْهَا دَيْنٌ أَكُنْتَ قَاضِيَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَاقْضِ اللهَ؛ فَهُوَ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ.)) [رواه البخاري]

"Benim kızkardeşim haccetmeyi adadı, fakat vefat etti.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

- O halde Allah'ın hakkını öde. Çünkü O, hakkı ödenilmeye en layık olandır."[3]

Başkasının adına vekaleten hac yapacak kimsenin bizzat kendi adına haccetmedikçe vekâleten haccetmesi câiz değildir. Çünkü İbn-i Abbas'ın -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivayet ettiği hadise göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (Vedâ haccında) bir adamın şöyle derken işitti :

---

[1] Buhari -Fethu'l-Bari ile-, XIII, 296

[2] Buhari -Fethu'l-Bari ile-, IV, 64

[3] Buhari -Fethu'l-Bari ile-, XI, 574

((لَبَّيْكَ عَنْ شُبْرُمَةَ. قَالَ: مَنْ شُبْرُمَةُ؟ قَالَ: أَخٌ لِي أَوْ قَرِيبٌ لِي. قَالَ: حَجَجْتَ عَنْ نَفْسِكَ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: حُجَّ عَنْ نَفْسِكَ، ثُمَّ حُجَّ عَنْ شُبْرُمَةَ.))

[رواه أبو داود وابن ماجه وأحمد وصححه الألباني]

"Şubrume adına lebbeyk diyorum (ihrama niyet ediyorum).

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- Şubrume de kimdir? diye sorunca, adam:

-Benim kardeşim yahut bir yakınımdır, diye cevap verdi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

-Peki kendi adına hac yaptın mı? diye sordu.Adam.

-Hayır, deyince Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

-Önce kendi adına hac yap, sonra da Şubrume adına."[1]

Vekâleten hac yaptıracak olan kimsenin, hac ve umre hükümlerini bilen ve bu hususta Allah Teâlâ'dan korkacağını ümit ettiği uygun bir vekil seçmeye özen göstermesi gerekir.Vekâleten haccedecek olan da Allah için ihlaslı bir niyete sahip olmalıdır ve sahih kabul edilen görüşe göre; bir kimsenin başkası adına haccetmek üzere bir mal alabilmesinin ancak şu iki halden birisi için sözkonusu olacağını bilmesi gerekir:

1. Kişi ölen şahsın hac sorumluluğundan kurtulmasını ve bu borcunun ödenmesi suretiyle ona iyilik yapmayı ister. Bu, ya aralarındaki bir akrabalık ya da genel olarak bütün müminlere karşı bir merhametinden dolayı olur. Bu durumda o vekil haccı eda etmesine imkan verecek kadar bir mal alır, geriye kalan malı ise hak sahibine iâde eder. Bu şekilde hareket eden bir kimse, muhsin (iyilik yapan) bir kişidir. Allah Teâlâ da iyilik yapanları sever.

2. Vekâleten haccedecek kimse haccı seven, meşâiri görmeyi arzu eden bir kimse olmakla birlikte, gerekli masrafı karşılayamayan birisi olabilir. Bu durumda ihtiyacını görecek kadar malı alır ve kardeşi adına hac farizasını eda eder.

Özetle, vekâleten hac yapacak olan kimsenin haccetmek için gerekeni alması gerekir. Almak için haccetmelidir. Böyle bir kimsenin pek büyük bir sevap alacağı ve kendisini vekil tayin edenin yahutta

---

[1] Ebu Davud, İbn Mace ve Ahmed rivayet etmiş olup, el-Elbani, Sahihu Ebi Davud, I, 341 ile İrvau'l-Ğalil, IV, 171'de sahih olduğunu bildirmiştir.

kendisi adına haccettiği kimsenin ecri gibi ecir alacağı -Allah teâlâ'nın izniyle- ümit edilir.[1]

Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((الْـخَازِنُ الْأَمِينُ الَّذِي يُؤَدِّي مَا أُمِرَ بِهِ طَيِّبَةً نَفْسُهُ أَحَدُ الْـمُتَصَدِّقِينَ.))

[رواه البخاري]

“Emrolunduğunu eksiksiz gönül hoşluğu ile ödeyen güvenilir hazinedar, sadaka verenlerden birisidir.”[2]

Âhiret için yapılması gereken bir amel ile mal alan yahut dünyayı isteyen ve ancak gelip geçici dünyalığı maksat olarak gözeten bir kimsenin ise, âhirette alacak hiçbir payı olmaz.[3]

---

[1] Bk. İbn Teymiye, Fetâva, XXVI, 14-20 (Bazı tasarruflarla)

[2] Buhari -Fethu'l-Bari ile-, IV, 439; Müslim, II, 710

[3] Bk. İbn Teymiye, Fetava, XXVI, 28 ve 20